

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛАХ ФРН

1. Ананьев Б.Г. *Психология и проблемы человека*. – М., 1996. – 273 с.
2. Анциферова Л.И. *Психология формирования и развития личности*. – М., 1981. – 476 с.
3. Андреева Г.М. *Социальная психология: Учебник для высших учебных заведений* – М.: Аспект Пресс, 2004. – 365 с.
4. Бурлачук Л.Ф. *Психодиагностика*. – СПб: Питер 2002. – 352 с.
5. Борисова Е.М. Логинова Е.П. *Индивидуальность и профессия*. – М., Знание, 1991. – 290 с.
6. Лучинин А.С. *Психогенетика*. – М, 2005. – 153 с.
7. Майленова Ф. *Выбор и ответственность в психологическом консультировании*. – М.: “КСП+”. 2002. – 415 с.
8. Митина Л.Ф. *Психология развития конкурентоспособной личности*. – М., 2003. – 400 с.
9. Пряжников Н.С. *Методы активизации профессионального и личностного самоопределения*. – М., 2003. – 392 с.
10. Ребер А. *Большой толковый психологический словарь. Том 1-й. В 2х томах*. – М.: Вече- АСТ, 2000. – 591 с.
11. Ролло Мей. *Открытие бытия* – М.: Институт Обще гуманитарных исследований. 2004. – 254 с.
12. Соломин И.Л. *Современные методы психологической экспресс диагностики и профессионального консультирования*. – СПб. 2006 – 278 с.
13. Сонин В.А. *Психодиагностическое познание профессиональной деятельности*. – СПб. 2004. – 408 с.
14. *Діти “групи ризику”: психологічні, соціальні та правові аспекти* – К.: Київська міська державна адміністрація. Служба у справах неповнолітніх, 2001. – 192 с.
15. *Психологічний довідник учителя. Книга 1. В 4 книгах/Упоряд. В. Андрієвська/за заг. ред. С. Максименка* – К.: Главник, 2006. – 112 с.
16. *Психологічний довідник учителя. Книга 2. В 4 книгах/Упоряд. В. Андрієвська/за заг. ред. С. Максименка* – К.: Главник, 2006. – 112 с.
17. *Психологічний довідник учителя. Книга 3. В 4 книгах/Упоряд. В. Андрієвська/за заг. ред. С. Максименка* – К.: Главник. 2006. – 96 с.
18. *Психологічний довідник учителя. Книга 4. В 4 книгах/Упоряд. В. Андрієвська/за заг. ред. С. Максименка* – К.: Главник. 2006. – 96 с.
19. *Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / За заг. ред. М.Ф. Головатого*. – К.: МАУП, 2004. – 260 с.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2012

УДК 37.035.3(430)

Оксана Садлівська, викладач кафедри методики викладання іноземних мов
факультету романо-германської філології
Галина Раделицька, викладач кафедри методики викладання іноземних мов
факультету романо-германської філології
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛАХ ФРН

У статті розкриваються особливості функціонування системи шкільної освіти у Баварії, аналізується стан підготовки учнів до майбутньої професійної діяльності у різних типах шкіл та на різних ступенях навчання відповідно до їх здібностей та фізичних можливостей, акцентується увага на їхній підготовці до практичного життя.

Ключові слова: професійна діяльність, основна школа, реальна школа, гімназія, профільна та допрофільна підготовка, принципи організації навчального процесу, професійна орієнтація.

Лит. 5.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій
Зі здобуттям незалежності Україна успадкувала тоталітарну систему освіти, яка передбачала тотальний контроль як за вчителем так і за учнями, єдині навчальні плани для всіх і не передбачала жодної альтернативи у виборі програм чи типів шкіл. Протягом 20 років держава намагається позбутися цієї спадщини і на цьому шляху можна відзначити як позитивні зміни, так і невдачі.

За цей час було відкрито нові типи навчальних

закладів, які дають змогу здібним школярам реалізувати себе, з'явилися приватні дошкільні та шкільні заклади, що значно збільшило можливості вибору. Однак у результаті недостатньої апробації, продуманості та виваженості освітні реформи рухаються то в одному, то в іншому напрямку. Так у 2001 році Міністерством освіти і науки було оголошено про перехід на дванадцятирічне навчання із запровадженням профільного навчання устарілій школі. Перший випуск дванадятикласників повинен був відбутися у 2012 році. Однак понад 65% учнів, що закінчили дев'ятий клас не виявили

бажання здобувати повну середню освіту у загальноосвітніх школах, вони обрали технікуми, професійно-технічні училища, ліцеї та інші навчальні заклади. В результаті постійних суперечок, дискусій, незадоволення з боку батьків та учнів перехід на дванадцятирічне навчання у 2010/11 навчальному році було призупинено, а вже було призупинено і профільне навчання у загальноосвітніх школах.

У порівнянні з Україною Баварія має значно більший досвід побудови шкільної системи на засадах демократії. Існування дещо відмінних моделей освіти у різних федеральних землях ФРН дають змогу порівнювати та вибирати кращі зразки для наслідування чи шукати власну неповторну модель.

Досвід Баварії у організації трудового виховання, зв'язку шкіл з підприємствами, викладання теоретичного матеріалу у тісному зв'язку з практичними завданнями вартіть детального вивчення і творчого запозичення українськими школами. Що стосується вищого гімназійного ступеня, то досвід організації навчального процесу, можливість індивідуального вибору предметів дає можливість кращої підготовки до навчання у вищих навчальних закладах.

Проблеми організації освітньої діяльності у Федеративній Республіці Німеччина привертала увагу таких українських дослідників: М.М. Авраменко, Н.О. Ковтуненко, Н.Л. Кравець, Т.А. Хоменко, І.В. Шимків та ін.

Мета статті. На основі аналізу діяльності шкіл Німеччини, і зокрема Баварії, сприяти вдосконаленню системи шкільної освіти України, закладаючи основи виховання та розвитку висококваліфікованих спеціалістів у різних галузях ще на шкільному етапі.

Актуальність проблеми. Зростання впливу науково-технічного прогресу на розвиток суспільства та економіки зумовлює потребу пошуку нових шляхів підготовки учнів до вибору майбутньої професії, адже до професійної діяльності людина готує себе в тому числі й у період навчання в школі. Свідомий вибір майбутньої професії сприяє успішності у майбутній професійній діяльності, адаптації молоді людини у суспільстві.

З урахуванням соціально-економічних умов в Україні виникає потреба підготовки школярів до майбутньої професійної діяльності, до швидкого реагування на зміни у ринковому середовищі та до прийняття рішень щодо професійної діяльності.

Тому виникає потреба створення системи навчально-виховної роботи, спрямованої на

створення умов для підготовки до майбутньої професійної діяльності. Оскільки в Україні дана проблема недостатньо розроблена, виникає потреба звернутися до практики зарубіжних країн, зокрема ФРН, оскільки практичний досвід, нагромаджений німецькими школами а також теоретична база даної проблеми можуть бути корисними для перебудови шкільної освіти у нашій країні.

Виклад основного матеріалу Особливості сучасної системи середньої освіти в Німеччині пов'язані перш за все з федеративним устроєм країни. Територіально Німеччина поділена на 16 федеральних земель, для яких характерна певна культурна, економічна специфіка та власна історія розвитку. Це впливає на німецьку шкільну освіту, яка може відрізнятися за деякими параметрами в тій чи іншій землі [1, 9]. Кожна земля розробляє згідно власного законодавства навчальні плани і програми, підручники, визначає тривалість навчання, тому доцільно досліджувати систему освіти на прикладі однієї із земель. Ми розглядаємо у нашій статті проблему підготовки до майбутньої професійної діяльності у федеральній землі Баварія.

Дослідження свідчать, що підготовка до професійної діяльності у німецьких школах здійснюється на другому і третьому ступенях навчання, які охоплюють 5 – 12 класи. Вона може бути професійною або комбінованою – професійною у поєднанні із загальноосвітньою.

Після закінчення четвертого класу, залежно від успіхів, учні спрямовуються в один із трьох типів шкіл: основну (середню), реальну школу чи гімназію.

Головною метою *основної школи* є підготовка учнів до участі у культурному житті країни, визначення свого місця у політичній та соціальній сферах і професійна орієнтація відповідно до здібностей та фізичних можливостей.

Зміст навчання в основній школі орієнтований на здобуття робітничої професії. Навчання в основній школі обов'язкове для всіх учнів, що за результатами успішності не мають права навчатися у реальній школі чи гімназії. Учні, які успішно навчаються в основній школі, можуть після сьомого класу перейти на навчання за програмою середньої школи.

Особливу увагу в основній школі звертається на те, щоб познайомити учня з світом робочих професій і, таким чином допомогти йому вибрати професію. Для всіх учнів обов'язковими є предмети: німецька мова, іноземна мова (займають 33% всього навчального часу), математика, фізика, хімія, біологія (по 4 години

на тиждень), географія, історія, “світ роботи” (“Arbeitslehre”), релігія, музика, художнє виховання, політика, фізкультура (ці предмети займають 22% навчального часу); в Баварії додатково до цього – виховання дітей (“Erziehungslehre”), а також планування домашнього господарства (“Haushalts- und Wirtschaftskunde”). Викладання математики, іноземної мови та деяких інших предметів ведеться в збірних групах, щоб краще врахувати різний рівень підготовки учнів і різну ступінь засвоєння ними навчального матеріалу і, як наслідок, оптимальним чином підготувати їх до закінчення школи і переходу в школи вищого типу [4, 148 – 154].

Предмети, орієнтовані на вибір професії, учні починають вивчати з сьомого класу. Теоретичне навчання поєднується з практичними заняттями як у школі, так і на фірмах.

Основні школи роблять акцент на технічні предмети, креслення, ручну працю, домоводство, тобто на практичний зв'язок з майбутньою професійною діяльністю. Сюди ж входить і практика у восьмому класі. Під час “справжньої” роботи на ремісничому або промисловому підприємстві вони знайомляться з конкретними вимогами до професії, так би мовити, “з перших рук”.

На відміну від інших типів шкіл матеріал подається не абстрактно, а на практичних прикладах, що сприяє його засвоєнню

Особлива увага приділяється вивченню іноземних мов, а останнім часом ще й комп'ютера. Вважається однак, що професійна орієнтація повинна відповідати віку учнів, і уроки в 5 та 9 класах не можуть бути однаково побудованими.

Основна школа у Баварії перетворена на середню школу. Основна відмінність середньої школи від основної полягає в тому, що середня школа повинна надавати можливість вибору між трьома спеціалізаціями: технікою, економікою і соціальною роботою, працювати повний день та давати можливість отримати атестат про закінчення середньої освіти. При цьому середня школа повинна мати налагоджені зв'язки з професійними школами та місцевими підприємствами. Трудове навчання включає теоретичну частину, профорієнтаційні знання та виробничу практику тривалістю два тижні. Психологи, які вивчають нахили та здібності учнів також надають консультації, покликані допомогти у виборі професії. Після закінчення виробничої практики потрібно написати звіт у формі твору чи проекту.

Курс навчання в **реальних школах** розрахований

на шість років з 5 по 10 клас. З одного боку, реальна школа вирішує завдання освіти, націленої на практичне життя, а з другого боку, дає можливість перейти в професійну школу чи гімназію, але вже на старший ступінь, тому навчання у даному типі шкіл передбачає професійну підготовку, а також підготовку до діяльності на рівні середньої управлінської ланки. Саме з цієї метою школярам пропонується ряд предметів за вибором.

Від основної школи реальна відрізняється розширеним змістом, наприклад, в галузі вивчення іноземних мов (англійської як основної і французької як додаткової) та більш тривалим терміном навчання. З сьомого класу починається процес диференціації. Це стосується, перш за все, вибору предметів. *Перша група предметів (за вибором)* математично-технічного і природничо-наукового циклу забезпечує підготовку до технічних спеціальностей, чому служать посилені заняття математикою, фізикою, кресленням. Друга включає в себе економіку, право, бухгалтерію, стенографію і машинопис. Вивчення цих дисциплін готує школярів до роботи в сфері економіки і управління. Третій напрям неоднозначний: це може бути музично-естетична, соціальна підготовка чи домоводство, однак не кожна реальна школа може надати учням всі три можливості. Починаючи з 7 класу, за бажанням самих учнів, вони можуть займатись вивченням французької мови чи інформатики. Французьку обирають, як правило, ті, хто збирається після реальної школи перейти на старший ступінь гімназії чи в спеціальні школи з поглибленим викладанням іноземних мов.

Після закінчення реальної школи учні мають можливість продовжити навчання у професійному спеціалізованому училищі, професійній академії, Вищій професійній школі, коледжі чи гімназії.

Навчання в **гімназії** триває 6 або 7 років і поділяється на два рівні: загальну освіту і вищий гімназійний ступінь. Саме гімназія дає школярам поглиблену загальну освіту і можливість продовження навчання у вищих школах та університетах, наукової роботи та отримання професій, які потребують високого рівня освіти. Вона намагається не просто надати можливість якісної освіти, але й допомогти розкритися талантам і нахилам гімназистів незалежно від фінансового становища батьків [5, 170 – 179].

На другому гімназійному ступені який складається з фази введення (10 клас) і кваліфікаційної фази (11 – 12 класи) учням пропонується вибір між 29 спеціалізаціями (профілями), сюди належать мовні профілі, природничі (математика, природа і техніка,

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛАХ ФРН

біологія, хімія), музичний, мистецький, соціальний, право та економіка та ін. При виборі мовного профілю обов'язковим є вивчення трьох іноземних мов. Оскільки вибір спеціалізації слід здійснити ще до закінчення школи, то з гімназистами працюють психологи та спеціалісти з вибору професії. При виборі профілю навчання враховується також думка вчительського колективу.

Першу мову починають вивчати з п'ятого класу, другу з шостого, третю з восьмого класу. Природничий профіль передбачає поглиблене вивчення фізики, математики, біології та хімії. Під час навчання за іншими напрямками обов'язковим є вивчення двох іноземних мов і профільних предметів, які вивчаються як поглиблені курси.

Німецькі вчені обстоюють індивідуальний підхід до профільної підготовки учнів, а головний механізм його реалізації вбачають у системі різнорівневих навчальних курсів. Підкреслюючи важливість поєднання виховного та освітнього компонентів у профільному навчанні гімназистів, вони відзначають вагому роль тьютора як наставника і порадирика молоді у професійному і життєвому самовизначенні [1, 165]. На другому гімназійному ступені більшість предметів учні вивчають не цілим класом, а невеликими групами, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та індивідуальному підходу до кожного учня.

Професійна орієнтація спрямована на можливість отримати вищу освіту і носить в основному академічний характер. Вона поділяється на профільну (на старшому ступені) та допрофільну (на середньому ступені) [2, 7]. Для допрофільної підготовки характерне вивчення спеціальних дисциплін за напрямками навчання. Для економічного напрямку це – економіка і право, для природничо-математичного – математика і природничі науки та ін.

Велика увага приділяється креативності, вмінню самостійно мислити, виявити їх допомагає участь у проектах, презентаціях, експериментах. На вищому гімназійному ступені практикується написання учнями міждисциплінарного учнівського проекту. Завдяки проектній роботі учні вчать використовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Організація навчального процесу на старшому ступені гімназії ФРН враховує наступні принципи:

- надання кожному учневі можливості розвивати особисті нахили і здібності;
- посилення зв'язку загальної і професійної освіти;
- підвищення рівня теоретичної підготовки в системі професійного навчання, не знижуючи при цьому рівня практичної підготовки;

- розширення мережі навчальних закладів, які поряд з професійною кваліфікацією відкривають шлях до вищої школи;

- ліквідації жорсткого поділу учнів на класи, відхід від класно-урочної системи; запровадження спеціальних форм організації навчальної роботи, а саме: навчання "по епохах" (Epochenunterricht); власне предметних і міжпредметних проектів (Projektunterricht); кварталних і семестрових курсів, блочного викладання (Blockunterricht); групового навчання (читання лекцій для великих груп учнів, вправи, тренінг в малих групах) тощо [2, 9].

Навчання на старшому ступені розв'язує такі завдання:

- формування умінь творчо працювати над темою чи завданням (при формулюванні проблеми, пошуку рішення, постановці питань і завдань);

- вироблення здатності здобувати інформацію за допомогою різних методів (при складанні вихідних положень, перевірці різних розв'язків завдань, обґрунтуванні використаних результатів роботи);

- розвиток умінь планомірно та цілеспрямовано працювати протягом тривалого часу (при плануванні, проведенні роботи, при прийнятті рішень);

- формування здатності давати оцінку та робити висновки на основі отриманих знань (при систематизації отриманих знань, перенесенні отриманих освітніх результатів у нову навчальну ситуацію, обговоренні та оцінці цілей та методів власної роботи);

- зростання рівня методологічної (в т.ч. категорійно-понятійної) культури школярів та вміння використовувати міжпредметні наукові зв'язки.

У межах профільного навчання на старшому ступені гімназії Німеччини використовують такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу навчального матеріалу, частковий-пошуковий, дослідницький [2, 10].

До професійної діяльності людина готує себе впродовж певного періоду свого життя, тобто формування готовності до праці відбувається поетапно. Частина зазначених етапів за часом співпадає з періодом навчання молоді людини у школі, а один з них передбачає здійснення учнем свідомого вибору майбутньої професії, що сприятиме формуванню у нього готовності до здійснення такого вибору. З метою професійної орієнтації ведеться позакласна та позашкільна робота. З учнями працюють професійні

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ШКОЛАХ ФРН

консультанти. Під час проведення шкільних бесід професійний консультант з'ясовує наступні моменти: найважливіше у виборі професії; вимоги до професії, можливість для даної особи працювати за даною спеціальністю; інтереси до фаху; типові професії та сфери діяльності; шляхи отримання фаху; ринок праці та тенденції його розвитку. Такі бесіди сприяють свідомому вибору майбутньої діяльності [3, 12].

Що стосується позакласної роботи, то проблема професійної діяльності обговорюється у гуртках, під час виконання проектних завдань та при відвідуванні вищих навчальних закладів.

Висновок. Як свідчить дослідження, школи Німеччини накопичили значний досвід у організації професійної орієнтації та допрофесійної підготовки учнівської молоді. Професійній орієнтації учнів та їхній підготовці до практичного життя приділяється набагато більше уваги, ніж в Україні. Рівень та глибина вивчення того чи іншого предмета регулюється залежно від потреб та здібностей школярів. Школа надає учням можливість вибору між напрямками освітньої підготовки, має практичний зв'язок з виробництвом чи вищими навчальними закладами. Допрофесійна підготовка та профорієнтація здійснюється у процесі навчальних занять, практики на підприємстві, у ході бесід та консультацій з фахівцями відповідного напрямку та у ході позаурочної та позашкільної діяльності. Творчо використаний досвід цієї країни може дати можливість українській шкільній освіті покращити ефективність навчального процесу, підвищити її

конкурентоспроможність на європейському освітньому ринку і сприяти адаптації молодих людей у суспільстві.

1. Авраменко М.М. Профільне навчання в середній школі Федеративної республіки Німеччини. Рукопис – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки АПН України. – Київ, 2007. – 201 с.

2. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. – Тернопіль: обласне книжково-журнальне видавництво “Тернопіль”, 1996. – 290 с.

3. Ковтуненко Н.О. Формування готовності старшокласників до вибору інженерно-технічних професій у взаємодії середніх загальноосвітніх та вищих навчальних закладів: Методичні рекомендації. – К.: НТУУ “КПІ”, 2006. – 34 с.

4. Хоменко Т.А. Соціалізація і соціальні форми навчання в школах Німеччини // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Вип. 12. – Кіровоград: КДПУ. – 1998. – С. 148 – 154.

5. Шимків І.В. Моніторинг якості навчання в системі особистісно орієнтованих технологій у школах Німеччини / І.В. Шимків // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль: ТНПУ, 2004. – № 6. – С. 170 – 179.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2012

24 травня 2012
Вознесіння Господнє

Після Воскресіння Господь наш Ісус Христос сорок днів залишався на землі. Він мав зійти на небеса відразу, але Він залишився на землі, щоб переконати всіх в істинності Свого Воскресіння.

Святим апостолам Він “...являв Себе живим з багатьма вірними доказами, протягом сорока днів являючись їм і говорячи про Царство Боже” (Діян. 1, 3).

